

Monika M. Bryła-Mazurkiewicz
Ostrowiec Świętokrzyski, luty 2023 r.

BOHATEROWIE POWSTANIA STYCZNIOWEGO **Ziemi Waśniowskiej**

BRACIA BUDZISZOWIE

Jednym z bardziej znanych uczestników powstania styczniowego związanym z terenem obecnej gminy Waśniów jest Maksymilian Budzisz, który był łącznikiem powstańczym. Niewiele wiemy na temat jego życia. Urodził się na przełomie lat 20. i 30. XIX w. w rodzinie Piotra i Marianny. Trudnił się rolnictwem i ogrodnictwem. Przez wiele lat był zawodowo związany z majątkami Reklewskich. Ożenił się z Marianną (Marcjaną) z Karwińskich, z którą miał kilkoro dzieci. Zmarł w 1916 r. w Kowalkowicach, w wieku około 90 lat. Spoczął na cmentarzu w Waśniowie. Po jego śmierci, wdowa zamieszkała u dzieci w Grzegorzowicach. Zmarła w 1922 r. i została pochowana na tamtejszym cmentarzu.

Maksymilian Budzisz miał dwóch braci, którzy również brali udział w powstaniu styczniowym: Piotr prowadził karczmę w Mominie, która była punktem kontaktowym powstańców, z kolei Wincenty był leśniczym w lasach cisowsko-rakowskich i współdziałał z oddziałami powstańczymi.

KAROL SOSNOWSKI

Karol Sosnowski urodził się w 1828 r. w Warszawie. Z wykształcenia był agronomem, absolwentem słynnego Instytutu w Marymoncie. Fascynował się strategią wojskową. Miał zresztą w tej materii duże doświadczenie. Przez cztery lata służył na Wschodzie, w kozackich oddziałach wojskowych zorganizowanych przez Michała Czajkowskiego vel Sadyka Paszę w armii tureckiej, gdzie dosłużył się stopnia porucznika.

Poślubił Melanię Prendowską. Na początku lat 60. XIX w. osiadł wraz z rodziną w majątku Pękosławice, który objął w dzierżawę. Jako doświadczony były oficer kawalerii, zdolny strateg, w pierwszych dniach lutego 1863 r. ruszył w Góry Świętokrzyskich, do oddziału Mariana Langiewicza. Przebywał w nim zaledwie kilka dni, ale jego krótki pobyt u Langiewicza okazał się bardzo ważny. Zgodnie z jego radami powstańcy założyli swój pierwszy obóz polowy w Łysogórach, co przełożyło się wkrótce na wynik walk z oddziałami rosyjskimi w okolicach Nowej Słupi i na Świętym Krzyżu.

W kolejnych miesiącach powstania Karol Sosnowski został powołany do Warszawy na pełnomocnika ministra wojny Eugeniusza Dębińskiego występującego pod przybranym nazwiskiem Kot vel Kaczkowski. Dębiński-Kaczkowski pełnił swoje obowiązki do listopada 1863 r., „po czym zdołał szczęśliwie wyjechać za granicę”, a Sosnowski „wrócił najspokojniej na wieś do swojego gospodarstwa i nie był nawet pod dozorem policji”. Przez

kolejne lata mieszkał w Pękosławicach. W 1879 r. zakupił dobra Grzegorzowice. Zmarł w Pękosławicach w 1898 r. Spoczął w Grzegorzowicach, w grobowcu rodzinnym, obok żony, zmarłej w 1890 r.

MICHAŁ EUSTACHY REKLEWSKI

Michał Eustachy Reklewski h. Gozdawa urodził się w 1830 r. w Sarniej Zwoli w rodzinie Michała i Eufemii z Sosnowskich h. Nałęcz. Za żonę pojął Józefę Jadwigę Gagatnicką, z którą miał córkę Marię Eleonorę, w przyszłości Radwanową.

W życiu imał się różnych zajęć. Dzierżawił majątek Chmielów należący do brata Alfreda Reklewskiego. Administrował posiadłością Oblęgor będącą własnością teścia, Józefa Gagatnickiego. Krótko, „bez żadnego układu” był administratorem majątku Mirzec u krewnej Jadwigi Prendowskiej.

W czasie powstania brał udział w „drugiej” bitwie pod Grzybową Górą w sierpniu 1863 r. Po klęsce został wzięty do niewoli. Trafił do więzienia w Kielcach. W 1870 r. odnotowany jest jako podleśny Lasów Ostrowieckich w Klimkiewiczowie. Zmarł po 1895 r.

JAN JAGNIŃSKI z GARBACZA

Jan Seweryn Jagniński urodził się ok. 1831-1832 r. we wsi Jundziłowice w parafii Różana guberni grodzieńskiej, w rodzinie Wincentego Jagnińskiego i Róży (Rozalii) z Gołuchowskich. W młodości służył w wojsku rosyjskim. Gdy wybuchło powstanie został instruktorem wojskowym. Dowodził także oddziałem kawalerii sformułowanym przez ziemian.

LUDWIK WILCZYŃSKI

W powstaniu styczniowym brał udział pochodzący z Waśniowa Ludwik Wilczyński. Walczył w oddziale Waltera. Ujawnił się w Bodzentynie, gdzie 20 kwietnia 1864 r. złożył przysięgę homagialną. Mieszkał w Bodzentynie.

WŁADYSŁAW JASIEŃSKI z BOKSYC

W okresie powstania styczniowego kasjerem Rządu Narodowego był Władysław Jasieński, syn Teodora i Elżbiety Karskiej, dziedzic Boksyc.

Piastował on funkcję sędziego pokoju okręgu opatowskiego. Był członkiem Towarzystwa Rolniczego. Wraz ze swą służbą wyremontował mur kościelny, kostnicę, a także kruchtę w Mominie. Przekazał również grunt pod tamtejszy cmentarz grzebalny. W II połowie XIX w. sfinansował restaurację kaplicy na Górze Witosławskiej. Zmarł w 1880 r. Spoczął w kaplicy cmentarnej w Mominie. Z małżeństwa z Lucyną Teklą Baczyńską ze Śmiłowa miał pięcioro dzieci.

WŁADYSŁAW ZAPĄŁOWSKI

Bardzo aktywną osobą na terenie Ziemi Waśniowskiej w okresie powstania styczniowego był Władysław Zapałowski, dzierżawca majątku Szeligi. Jeszcze przed ogłoszeniem branki, był członkiem organizacji cywilnej woj. sandomierskiego. Po upadku dyktatury gen. Langiewicza, gen. Józef Hauke-Bosak i ks. Kacper Kotkowski mianowali go rewidentem organizacji cywilnej i wojskowej na województwa krakowskie i sandomierskie. 1 marca 1864 r. na skutek donosu został aresztowany, a potem skazany na wywiezienie w głąb Rosji. Do kraju powrócił po amnestii w 1869 r.

JADWIGA z WOJCIECHOWSKICH PRENDOWSKA

Jadwiga z Wojciechowskich Prendowska, a właściwie Eufemia Wiktoria Jadwiga Wojciechowska, urodziła się 1832 r. w Łomnie, na terenie parafii Świątomarz, w rodzinie Kajetana – uczestnika wojen napoleońskich i oficera WP w czasie powstania listopadowego, oraz jego drugiej żony Brygidy Reklewskiej ze Skoszyna.

Dzieciństwo i młodość spędziła w Łomnie, ale od najmłodszych lat często bywała w okolicach Waśniowa, odwiedzając dwory i dworki swoich krewnych ze strony matki. Mając 17 lat poślubiła Józefa Prendowskiego i przeniosła się do Mirca.

W czasie powstania styczniowego pełniła służbę kurierską. Poruszała się po terenie całej Kielecczyny, docierała do Krakowa i Warszawy. Jeździła niezmordowanie z rozkazami, prowadziła działalność wywiadowczą, przewoziła papiery i pieniądze, uzyskiwała ważne wiadomości, nawiązywała kontakty, przekazywała polecenia. Oprócz tego niosła pomoc żołnierzom. Była opiekunką rannych i chorych w województwie i z polecenia Rządu Narodowego organizowała komitet niewiast w swoim powiecie.

We wrześniu 1863 r. została aresztowana, a miesiąc później osadzona w Cytadeli warszawskiej. Skazano ją na roboty katorżne w Sybirze. Ostatecznie namiestnik zamienił jej karę na zesłanie do bliższych guberni cesarstwa. W latach 1864-1866 przebywała na wygnaniu w Kunguru w guberni permskiej. Los zesłańca dzielił z nią mąż, który dobrowolnie do niej dołączył. Po ułaskawieniu Jadwigi, Prendowscy powrócili do kraju.

BRYGIDA z REKLEWSKICH WOJCIECHOWSKA

Jadwiga Prendowska nie byłaby w stanie prowadzić tak dużej aktywności w czasie powstania, gdyby nie jej matka, Brygida z Reklewskich Wojciechowska, ur. ok. 1806 r. w Boleszynie, córka Józefa i Anny Szablowskiej. To ona podczas nieobecności córki i jej męża, Józefa, również aktywnego uczestnika powstania styczniowego, prowadziła dom i gospodarstwo w Mircu, troszczyła się o wnuki, a także opiekowała się powstańcami goszczącymi w dworze.